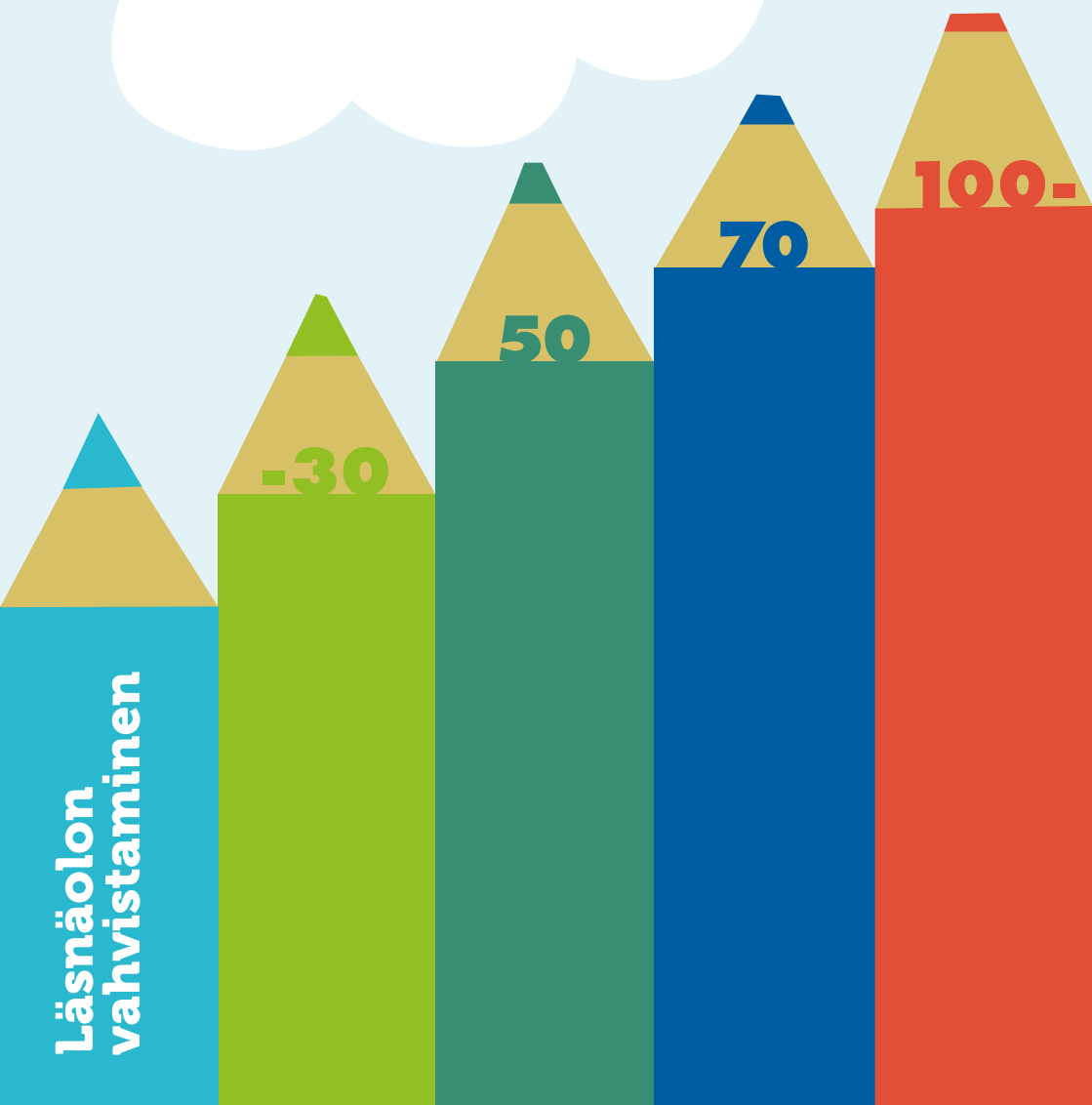


Toimenpiteet oppilaan poissaolotilanteissa



Suomessa vakinaisesti asuvat lapset ovat oppivelvollisia. (Oppivelvollisuuslaki 2§)

Opettajalla on lain mukainen velvoite puuttua poissaoloihin, mikäli hänelle nousee asiasta huoli. (PoL 26§)

Koulun toimijoilla on velvollisuus ohjata opiskeluhuollon palveluihin (OPHL 11§ ja OH 16§)

Läsnäolon vahvistaminen

Oppilaan läsnäoloa koulussa seurataan **systemaattisesti ja jatkuvasti**

Tuetaan vanhempia oppilaan koululäsnäolon vahvistamisessa.

Yhteisöllisen opiskelu- huollon keinoin lisätään oppilaiden ja huoltajien osallisuutta, yhteisöllisyyttä ja positiivista ilmapiiriä.

-30

Huoli herännyt kotona/koulussa (yksikin huolta herättävä poissaolo riittää).

Luokanopettaja/-valvoja keskustelee huolesta oppilaan kanssa, yhteydenotto huoltajaan, selvitetään perheen tuen tarvetta.

Opiskeluhuoltohenkilöstön konsultointi varhain.

Huolen tilannekuvan kokoaminen.

Koulun tukitoimia aktivoidaan.

50

~ 10%

Huolen jatkuessa luokanopettaja/-valvoja kutsuu koolle palaverin. Tarvittaessa sovitaan koulun ulkopuolisten tahojen konsultaatioista.

Palaveri kokoaa yhteen ne toimijat, jotka oppilas ja hänen huoltajansa arvioivat tarpeelliseksi koulunkäynnin tukemisessa. Palaverissa sovitaan tukitoimista, jatkotoimenpiteistä ja seurannasta.

Tarvittaessa palaveri voidaan laajentaa yksilökohtaiseksi monialaiseksi asiantuntijaryhmäksi.

Huolen kartoitus poissaoloista ja niiden syistä oppilaan kokonaistilanteesta toimii palaverin pohjana.

Koulun tukitoimet, arvioidaan

Esimerkkejä

- erilaiset välituntijärjestelyt
- turvallinen luokkahenki
- tuki oppimiseen
- ongelmanratkaisukeinojen opettaminen
- kasvatuskeskustelut
- koululla turvallinen aikuinen tai rauhoittumispaikka
- selvitä huolen aihetta enemmän
- yhteys kotiin
- oppilaita vastaan meneminen ja luokkaan saattaminen
- Check in Check out -kontakti päivän alkuun ja loppuun
- aikuisten positiiviset reaktiot, kun oppilas tulee kouluun
- ISAP -poissaolokysely

Huoltajalla on lainmukainen velvollisuus varmistaa, että huollettavan oppivelvollisuus tulee suoritettua (PoL 26§ Oppivelvollisuuslaki 9§)

70

Perustetaan viimeistään yksilökohtainen monialainen asiantuntijaryhmä, jossa sovitaan tukitoimista. Miten etenemistä seurataan ja kuka seurannasta miltäkin osin vastaa. Sovitaan oppilaalle vastuuhenkilö.

Poissaolojen syiden kartoitus päivitetään ja koulun tukitoimia tiivistetään. Mikäli tukitoimet ovat riittämättömiä, konsultoidaan ulkopuolisia tahoja ja/tai kutsutaan heidät mukaan yksilökohtaiseen monialaiseen asiantuntijaryhmään.

Pohditaan puuttumisen keinoja yhteistyössä oppilaan ja huoltajien kanssa sekä tuetaan perhettä.

Viranomaisella on velvollisuus tehdä sosiaalihuoltolain mukainen yhteydenotto tai lastensuojeluilmoitus (SHL 35§, LSL 25§)

100-

~ 20%

Mikäli aiemmat toimet eivät auta ja poissaolot ylittävät 70 tuntia tehdään **konsultaation pohjalta yhteydenotto sosiaalihuoltoon** yhteistyössä huoltajien kanssa, jos mahdollista. Yhteydenotto tehdään poissaolojen aiheuttaman syrjäytymisriskin huolesta. Oppilaan ja perheen saamat tukitoimet tulee mainita.

Koulu on selvittänyt poissaolojen syitä omalta osaltaan ja käyttänyt koulun tukitoimia monipuolisesti.

Sovitaan yksilökohtaisen monialaisen asiantuntijaryhmän seurantapalaverien ajankohdat. Koulun vastuuhenkilö jatkaa yhteistyötä lapsiperheiden sosiaalityön ja muiden lapsen yhteistyötahojen kanssa koulun tukitoimien jatkuessa. Tilannetta seurataan jatkuvasti. Yhteistyön jatkuminen lapsen ja hänen huoltajiensa kanssa tärkeää.

säännöllisen tuen riittävyttä

- näyttöjen antaminen muiden kuin kokeiden muodossa
- SRAS-R -poissaolokysely
- vsop-päätös, vuosiluokkiin sitomaton opetus
- lyhennetty koulupäivä

- pelkkä koulussa käyminen on kuntouttava tekijä
- osittainen itsenäinen suorittaminen, muussa paikassa annettava opetus
- altistaminen, pienin askelin paluu kouluun esim. sukulaisen, kouluvalmentajan/nuorisotyöntekijän avulla

Läsnäolon vahvistaminen

Millä keinoin vahvistamme läsnäoloa koulumme suunnitelmissa?

Miten meidän koulussamme seurataan poissaoloja?

Onko toimenpiteet oppilaan poissaolotilanteissa -malli meille tuttu?

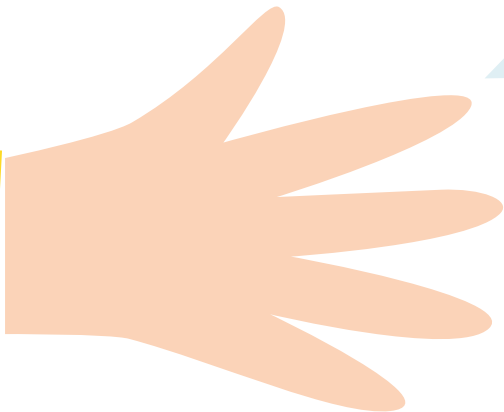
Millainen koulumme ilmapiiri on?

- ▶ *Miten voisin edistää positiivista ilmapiiriä?*
- ▶ *Onko minulle helppo tulla juttelemaan?*
- ▶ *Kohtaanko aidosti oppilaita arjessa?*

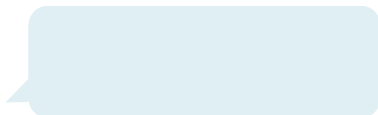
TUEN KÄSI, keskustelupohjaesimerkki



Koulun tukitoimet, muut verkostot



Vapaa-aika



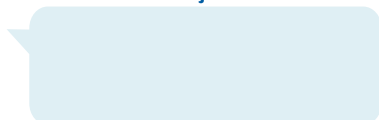
Oppiminen



Ilmapiiri



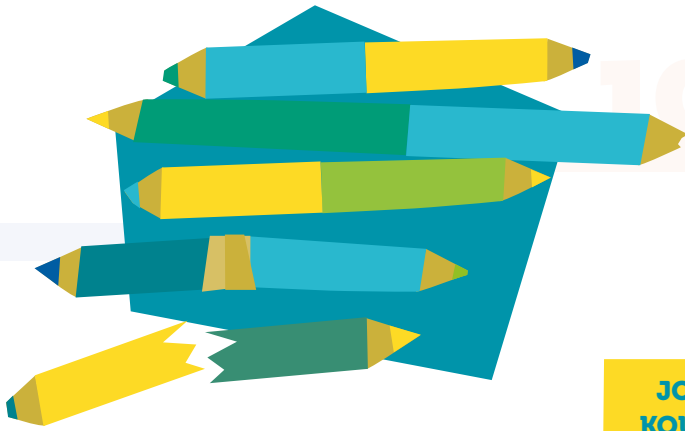
Perhetekijät



Mielen hyvinvointi

50

-30



**JOKAINEN
KOULUPÄIVÄ
ON TÄRKEÄ!**

Menetelmiä läsnäolon vahvistamiseksi mm.:

- ▶ hyvinvointi-, tulevaisuus- ja motivaatiokeskustelut
- ▶ turvallisen luokkahengen vahvistaminen
- ▶ erilaiset välituntijärjestelyt (esim. kaverivälitunnit)
- ▶ tunne- ja vuorovaikutustaitojen tukeminen
- ▶ jatkuva ryhmäyttäminen
- ▶ kodin ja koulun välisen yhteistyön tiivistämien (esim. osallistavat vanhempainillat)
- ▶ vanhemman tukeminen keskustelemalla ja kuuntelemalla
- ▶ tuki oppimiseen
- ▶ ongelmanratkaisukeinojen opettaminen
- ▶ kannustinjärjestelmä
- ▶ päivästruktuurin ylläpito
- ▶ riskihetkien tunnistaminen
- ▶ sähköisten alustojen hyödyntäminen
- ▶ kotitehtävissä auttaminen
- ▶ jalkautuminen nuorten ajanviettopaikkoihin

Milloin huoleen on aihetta?

Kun oppilaalla on:

- toistuvia pitkäkestoisia sairauspoissaoloja
- toistuvia epäselviä poissaoloja
- toistuvia poissaoloja samasta oppiaineesta/samaan aikaan
- toistuvia myöhästymisiä
- tunnilta kesken poistumisia
- koulusta kesken päivän poistumista

Kun oppilas:

- on koulussa, mutta ei tunneilla
- on luvattomasti poissa koulusta
- yllättävä muutos poissaolojen määrässä

Kun luokassa on:

- tavanomaista enemmän poissaoloja, eivätkä ne selity yksittäisen oppilaan tilanteella



Menetelmiä edellisten lisäksi mm.:

- ▶ huolen aiheen selvittäminen laajemmin
- ▶ koulussa turvallinen rauhoittumispaikka
- ▶ koulussa turvallinen aikuinen, jonka puoleen kääntyä (esim. luokanvalvoja, kouluvalmentaja) kasvat keskustelu
- ▶ anonyymi konsultointi oppilaan asioissa
- ▶ perheen muistuttaminen oppilaan oppivelvollisuuden suorittamisesta
- ▶ vastuuyöntekijä oppilaan asioissa
- ▶ K-O (vakava koulukiusaaminen, Aseman lapset ry)



Poissaolojen seuraaminen
Poissaolojen syiden kartoitus:
Yksikin luvaton poissaolo
= yhteys kotiin

Oppilaalla yli viikon
yhtäjaksoinen poissaolo
= yhteys kotiin tukitoi-
mien järjestämiseksi

Oppilaalla kolme poissa-
oloa saman aineen tunnilta
= yhteys kotiin

Oppilaalla yksittäisiä
poissaoloja 20 tuntia
= yhteys kotiin

Millä tavalla poissaoloja
seurataan säännöllisesti?

Ketkä vastaavat seurannasta?

Kenellä on oppilaiden poissa-
oloista kokonaiskuva?

Luokanvalvoja ensisijaisesti vastuussa ja häntä informoidaan jatkuvasti

Huoli puheeksi

Yhteydenotto huoltajaan ja keskustelu oppilaan kanssa

- jos aineenopettajalla herää huoli, hän on yhteydessä ensin luokanvalvojaan
- konsultaatio

Luokanvalvoja kirjaa yhteydenoton Wilmaan, mahdolliset jatkotoimet aloitetaan

- tuen tarve / ei tuen tarvetta
- onko jonkin muun kouluhyvinvointia tukevan toiminnan tarve? www.lahella.fi

Luokanvalvoja tiedottaa ja konsultoi tarvittaessa opiskeluhoitoa

**Yhteistyö
on tärkeää**

*Mitä minä voin tehdä?
Mitä joku muu tekee asian eteen?
Konsultaation tarve?
Toimiva yhteistyö mahdollisen
hoitavan tahon ja koulun kesken
tärkeää.*

50
~ 10%

Lapsi- ja perheystävällisen kokouksen elementtejä:

Lapsi on mukana palaverissa, jossa käsitellään häntä koskevia asioita.

Lapsella mukana omat tärkeät henkilöt.

Lapsen kannalta vain keskeiset ihmiset ovat palaverissa mukana. Luottamusta rakennetaan eikä ratkaisua tarvitse löytyä heti.

Lapselta kysytään, häntä kuunnellaan ja uskotaan eikä vähätellä. Aikaa ja tilaa on riittävästi kuulluksi tulemiselle.

Aikuiset ovat ennalta perehtyneet lapsen asiaan ja kokonaistilanteeseen.

Oppilas ja huoltaja on valmisteltu palaveriin. Oppilaan kohtaaminen ja keskustelu lapsen tarpeita kuunnellen rakentaa luottamusta ja tuo oppilaalle turvallisen olon. Korostetaan yhteisten ratkaisujen etsimistä ja kerrotaan, mitä asioita palaverissa käsitellään.

Lapsi nähdään aidosti osallisena, huomioidaan koko verkoston mahdollisuudet tukea tilanteessa.

LÄHDE: Nuorten foorumi

Yksilökohtainen monialainen asiantuntijaryhmä

Suostumus ryhmän perustamiseksi oppilaalta sekä huoltajalta. Ryhmän jäsenillä on oikeus ilmaista salassa pidettäviä tietoja.

Ryhmän kokoaa se, jolla huoli herää.

Ryhmä koostuu eri alojen ammattilaisista, riippuen tilanteesta. Mukana koulusta aina opettaja ja opiskeluhoitopalveluiden edustaja.

Sovitaan vastuuhenkilö, joka huolehtii tapaamisten kirjaamisesta ja koolle kutumisesta.

Jokaiselle tapaamiselle sovitaan etukäteen aihe sekä tavoite.

Ensimmäisellä kerralla sovitaan myös tulevat tapaamiset.

LÄHDE: Marke Hietanen-Peltola, ylilääkäri THL

**JOKAISEN
KOULUPÄIVÄ
ON TÄRKEÄ!**

Menetelmiä edellisten lisäksi mm.:

- ▶ yksilölliset ratkaisut opetuksessa
- ▶ luokkaan saattaminen, kynnyksen madaltaminen erilaisin keinoin
- ▶ tuki oppilaan kouluun tuloon (kaveri, vanhempi, luokka) oppilaan vastaanottaminen aamuisin
- ▶ vuorovaikutus- ja tiedostustaitojen tukeminen, ahdistuksen hallinta, mentaaliset altistusharjoitukset
- ▶ aamusoittelu tai -herättely
- ▶ Check in Check out – kontakti päivän alkuun ja loppuun
- ▶ lupa poistua tunnilta



Positiivinen ilmapiiri:

Koulun aikuisten positiiviset reaktiot, kun oppilas tulee kouluun.

Lempeä paluu kouluun, ei esim. heti koetta vaan asetetaan tavoitteet.

Miten oppilaiden ja huoltajien osallisuutta lisätään koulun arjessa?

Miten yhteisöllisyyden tunnetta ja positiivista ilmapiiriä lisätään/pidetään yllä?

**Lapsiperheiden
sosiaalihojaus
ja neuvonta**

Perhe tai koulun henkilöstö voi jo pienessäkin huolenaiheessa ottaa yhteyttä saadakseen tukea tai ammattilaisen näkökulmaa oppilaan tilanteeseen ja tarvittaessa puhelinkeskustelu voidaan käydä anonyymisti ilman tunnistetietoja.

70

100-

**JOKAINEN
PÄIVÄ KOULUSSA
ON TÄRKEÄ!**

Menetelmiä edellisten lisäksi mm.:

- ▶ erityiset opetusjärjestelyt, esim. tietyn oppiaineen suorittaminen muualla
- ▶ vanhempainohjaus ja vanhempien psykoedukaatio
- ▶ konsultaatiot, ensisijaisesti sosiaalihuollon palveluohjausnumeroon
- ▶ näyttöjen antaminen muiden kuin kokeiden muodossa
- ▶ rentoutuminen, rauhoittavat ajatukset, itsepuhe, haitallisten ajatusten ja uskomusten uudelleen muokkaaminen, mitä jos – suunnitelman tekeminen
- ▶ osittainen itsenäinen suorittaminen, muussa paikassa annettava opetus
- ▶ vsop-päätös (=vuosiluokkiin sitomaton opetus)

Koulussa oleminen ja koulunkäynti ovat tärkeitä oppilasta kuntouttavia tekijöitä

Miten oppilaan koulunkäyntiä voidaan tukea?

Miten vanhempia voidaan tukea?

Ketkä muut toimijat voisivat tukea oppilasta ja perhettä?

Miten kokonaistilanteen kannalta oleelliset asiat kerätään?

- ▶ haastattelut
- ▶ kyselyt
- ▶ kartoitukset
- ▶ yhteispalaverit

-30

50

Perhesosiaalityö

Perhesosiaalityön asiakkuudessa olevan lapsen kohdalla tehdään yhteistyötä lapsen oman työntekijän kanssa, jonka lisäksi perhesosiaalityön tukitoimena voi olla esimerkiksi perheohjaus tai ammatillinen tukihenkilö.

Lastensuojelu

Lastensuojelun asiakkaana olevan lapsen koulunkäyntiin liittyvissä asioissa tehdään yhteistyötä lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän, huoltajien ja sijoitettujen lasten osalta myös sijaishuoltopaikan edustajan (esim. perhehoitajan tai omaohjaajan) kanssa lastensuojelun ja koulun tukitoimia yhteensovittaen.



Menetelmiä edellisten lisäksi mm.:

- ▶ yksilölliset ratkaisut opetuksessa
- ▶ pienryhmäopetus, vahva eriyttäminen, suorittaminen tehtäväpaketteina (eo. joustava pienryhmä)
- ▶ rehtorin kirjallinen kehoitus vanhemmille huolehtia lapsensa oppivelvollisuuden toteutumisesta
- ▶ pienin askelin paluu kouluun oppitunti kerrallaan, tuetusti kouluun takaisin altistamiseen esim. kouluhenkilöstön tai sukulaisen avulla
- ▶ lyhennetty koulupäivä
- ▶ taksikuljetus

Sujuva yhteistyö kodin ja koulu välillä

Koulun ja kodin yhteinen tavoite on, että lapsen/nuoren koulupolku sujuu kannustavassa, häntä tukevassa ja luottamuksellisessa ilmapiirissä. Yhteistyö ja yhteydenpito on aktiivista molemmin puolin.

Lapsella/nuorella on oikeus opetukseen ja opiskeluhuollon palveluihin. Hänellä on myös itsemääräämisoikeus. Yhteisenä tehtävänä on seurata koulunkäynnin sujumista ja tukea lasta/nuorta tarvittaessa ja hänen sitä halutessa. Hyvinvoiva ja motivoitunut lapsi/nuori oppii ja kasvaa omaan täyteen mittaansa ihmisenä ja yhteiskunnan jäsenenä.

Vanhemmat osana lapsen koulunkäyntiä

Vanhemmat tukevat lapsen/nuoren koulunkäyntiä sekä edistävät tämän kasvua, oppimista ja hyvinvointia. Huolen heräämisestä häneen liittyvissä asioissa on syytä kertoa opettajalle ja keskustella huolesta yhdessä. Kotona on syytä keskustella ja kuulla, mitä syitä poissaoloihin tai koulunkäynnin haluttomuuteen on. Onko asioita, jotka hankaloittavat kouluun menemistä?

On hyvä muistaa vanhempana:

- ▶ olla ystävällinen, mutta päättäväinen keskustellessa koulunkäyntihaluttomuuteen liittyvistä syistä
- ▶ tuoda lapselle/nuorelle ilmi, että koulunkäynti on hänen oikeutensa sekä velvollisuutensa
- ▶ omalla toiminnallaan vahvistaa omalla toiminnallaan lapsen/nuoren uskoa itseensä ja tukea hänen koulunkäyntiään



Ennakoivia merkkejä kouluakäymättömyyteen voivat olla muun muassa:

- ▶ lapsi/nuori on haluton lähtemään kouluun
- ▶ lapsella/nuorella on selittämättömiä, toistuvia oireita esimerkiksi kouluunlähtöhetkinä
- ▶ lapsen/nuoren myöhästymiset koulusta kertyy tai lisääntyy
- ▶ lapsi/nuori on selittämättömästi tai toistuvasti poissa koulusta

Lapselle tehdään huolipurkki, johon hän voi kirjoittaa/kertoa huoliaan. Purkki suljetaan huolien kertomisen jälkeen. Purkki avataan opettajan kanssa yhdessä ja käydään huolia läpi.

Valmiita kartoitustyökaluja

On tärkeää selvittää oppilaan poissaolojen juurisyy ja kartoittaa niin oppilaan kuin vanhemmankin näkemys. On tärkeää pohtia tilanne- ja kartoitussidonnaisesti, kenen työkaluksi kukin kartoitus parhaiten sopii. Kartoituksen tekeminen vaatii aikaa ja yhteyden oppilaaseen.

Koulujana - Opettajan käyttöön. Täytä koulujana oppilaan kanssa koulupolusta tähän hetkeen. Jakakaa jana eri ikävuosiin tai vaiheisiin. Kirjoittakaa janan yläpuolelle tietyn ikävaiheen vahvuudet, mukavat tapahtumat ja itselle tärkeät asiat ja ihmiset. Kirjoittakaa janan alapuolelle tietyn ikävaiheen haasteet ja kuormittavat asiat. Pohtikaa erilaisten tapahtumien ja tärkeiden ihmisten vaikutusta oppilaaseen ja hänen tämän hetken koulunkäyntiä.

Pelkomittari - Opettajan käyttöön. Tarkastelkaa askarreltua mittaria lapsen kanssa ja keskustelkaa siitä, että aina ei pelota yhtä paljon. Kun lapsi pelkää, pyydä häntä näyttämään mittarista sormellaan, kuinka peloissaan hän on. Miettikää yhdessä tapoja lauseeseen ”Näin selviän pelosta”.

Stressiprofiili - Opettajan käyttöön. Auttaa löytämään lapselle parhaiten soveltuvat itsesäätelytaidot. Jaa paperi kolmeen riviin ja kolmeen sarakkeeseen, eli yhteensä 9 ruutuun. Piirrä ensimmäiseen sarakkeeseen hymynaamat iloisesta surulliseen alhaalta ylös. Kirjoita alariville, millainen oppilas on parhaimmillaan. Kirjoita alarivin oikeaan reunaan, millä edellytyksillä hän voi pysytellä hymynaamarivillä. Kirjoita keskimmäseen keskiruutuun, mistä oppilas itse ja muut tunnistavat, että hän on väsähtämässä. Kirjoita oikeanpuoleiseen ruutuun keinoja, joilla häntä voi auttaa palaamaan takaisin hymynaamariville. Ylimmälle riville kirjoita keskiruutuun, mistä oppilas itse tietää olevansa surunaamarivillä ja mistä muut sen huomaavat. Kirjoita oikeanpuoleiseen ruutuun, millä häntä voi auttaa palaamaan takaisin hymynaamariville.

Nelikenttä: Opettajan käyttöön. Koulupoissaolojen eri riskitekijöiden selvittäminen jaottelemalla ne yksilöön, perheeseen, kouluun ja yhteiskuntaan liittyviksi. Jaottelu viittaa poissaolojen syytaustaan. Oleellista on tietää, että yksittäisen oppilaan kohdalla kyse voi olla eri riskitekijöiden yhdistelmästä.

Toimintakykyarvio.fi Opettajan käyttöön pohtiessa oppilaan tilannetta. Antaa tietoa, mihin haasteeseen oppilas kaipaa apua. Vaihtoehtoina kevyempi ja laajempi versio.

The Self-Efficacy questionnaire: Opettajan ja opiskeluhoitohenkilöstön käyttöön. Oppilaan omiin kykyihin ja pystyvyyteen liittyvien motivaatiopulmien selvittämiseen. Minäpystyvyyden arviointi

SNACK, vanhemman arvio: Opettajan ja opiskeluhoitohenkilöstön käyttöön. Koulupoissaolojen kokonaisuuden hahmottamiseen alkukartoitus. Vanhemman arvio lapsensa koulupoissaolojen juurisyyistä. Mahdollisuus lisäkyselyihin tulosten perusteella.

ISAP: Etenkin kuraattorin ja erityisopettajan käyttöön, kun huoli herää oppilaan (11–18 v.) lisääntyneistä poissaoloista. Antaa tietoa koulupoissaolojen juurisyyistä ja koulunkäyntiin liittyvistä tunteista. Suostumus vanhemmilta tarvitaan. Voidaan täyttää osissa.

SRAS-R: Opiskeluhoitohenkilöstön käyttöön. Ongelmallisten poissaolojen selvittämiseen – miksi ei halua mennä kouluun. Antaa viitteitä poissaolojen taustasyistä. Kysely myös huoltajalle.

GMI: Opiskeluhoitohenkilöstön käyttöön. Tavoitteena helpottaa mielenterveyden ongelmien ja häiriöiden varhaista tunnistamista, niiden vakavuuden ja hoidettavuuden arviointia.

Alueellinen Toimenpiteet oppilaan poissaolotilanteissa-malli on toteutettu osana Sitouttavan koulu yhteistyön kehittämishanketta. Hankkeen tavoitteena on vahvistaa kouluun kiinnittymistä ja koulun myönteistä toimintakulttuuria, sillä jokainen koulupäivä on tärkeä.

Työskentelyssä on työryhmän lisäksi ollut mukana kuntien pilottikoulujen henkilöstöt. Oppilaiden ja huoltajien näkemystä on otettu huomioon Karvin teettämisen kyselyiden tulosten perusteella.

Työryhmä:

Taru Kuparinen, Tukipalveluiden erityisasiantuntija, Mäntsälä
Helena Palola, Kasvun ja oppimisen tuen päällikkö, Tuusula
Jenna Pekola, Opiskeluhuollon esihenkilö, Järvenpää
Eeva Rantatorikka, Oppilashuollon esimies / erityisopetuksen koordinaattori, Hyvinkää
Lea Koskinen, Yhtenäiskoulun rehtori, Pornainen
Miira Arminen, Erityisopetuksen asiantuntija, Nurmijärvi
Riina Kontro, Kasvun ja oppimisen tuen päällikkö, Nurmijärvi
Minna Kallio, Kasvun ja oppimisen tuen johtaja, Kerava
Sari Lehto, vs. Kasvatuksen ja opetuksen erityisasiantuntija, Kerava
Johanna Lindeman, johtava koulupsykologi, Kirkkonummi
Anne Salmela, johtava koulupsykologi, Sipoo
Tiina Erkkilä-Wahtera, Oppimisen ja tuen päällikkö, Järvenpää
Terhi Vilén, Sitouttava koulu yhteistyön kehittämishanke, hankekoordinaattori

